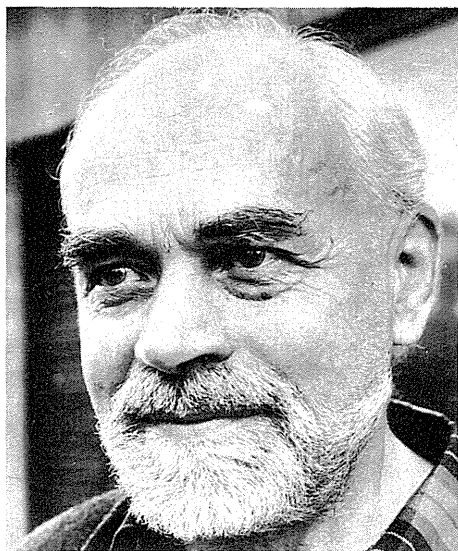

Personalia

HANS CHRISTIAN JOHANSEN
2. december 1897 – 18. december 1973

Af
BERT LØPPENTHIN

Dansk ornithologi har ved HANS JOHANSENS død mistet en charmerende og interessant personlighed, der gik sine egne veje og nok kunne opponere mod, hvad han følte som urimelig dominans; men han havde vist ikke én eneste uven fra Beringøen i det nordlige Stillehav over Tomsk, Leningrad og København til New York. Han var født i Riga, hvor faderen, ingeniør, cand. polyt. JENS CHR. JOHANSEN, var kulturingeniør eller landbrugskonsulent; han stammede fra Slagelse, hans hustru, INGEBOG, f. LAUDRUP, fra Hørsholm. Der var fem børn i ægteskabet; vor Johansen var nr. 3.

Lidt før århundredeskiftet boede familien på et gods, som tilhørte en russisk greve, der skulle have udført grundforbedringsarbejder;

senere flyttede de tilbage til Riga, hvorfra Hans Johansen dog kun havde meget svage erindringer. Hans tidligste sammenhængende forestillinger var fra Reval eller Tallinn, som byen nok altid betegnes i dag. Særlig stærke indtryk fik han og hans søskende under revolutionen 1905, hvor de fra hjemmets vinduer så en arbejderdemonstration, der blev sprængt og beskudt af kosakker; senere passerede kærren med døde og sårede forbi. Familiens omgangskreds var væsentlig tysksprogede baltere, og børnene talte tysk med hinanden og med forældrene; endvidere lærte de russisk i skolen og estisk af tjenestefolkene. Dansk brugtes kun af forældrene i deres indbyrdes samtaler. De lange sommerferier tilbragte familien på

gården Liebwerth, som faderen havde forpagtet, og hvor han arbejdede med grundforbedringsteknik. Hans Johansens, lidt ældre søster har under pseudonymet HELENE PAIDER givet en malende beskrivelse af barndomshjemmets miljø i »Det forheksede Land« (København 1944 - 1946).

Hans Johansen blev student 1916 fra et privat, tysksproget gymnasium i Reval. Faderen havde håbet, at han ville gå handelsvejen; men det interesserede ikke sønnen, og til sidst indvilligede han i, at denne rejste til Tomsk for at studere naturvidenskab.

Tomsk var på den tid på størrølse med Reval, hvor Hans Johansen ud over sine russiske lærere ikke havde kendt meget til russere. Først på rejsen til Sibirien kom han rigtig i lag med det russiske folk. Han blev indlogeret hos sin fremtidige lærer HERMANN JOHANSEN, der var søn af en luthersk præst i Omsk og ubeslægtet med den danske estlandfamilie. Han blev immatrikuleret ved det medicinske fakultet, hvor naturfagene blev doceret, befandt sig vel mellem kammeraterne og talte efterhånden perfekt russisk. 1917 var han for egen regning på en indsamlingsrejse i Barabasteppen mellem Ob og Irtysh, hvor han ikke mærkede meget til februarrevolutionen, som havde fundet sted dette år; men da han kom tilbage til Tomsk og skulle tage fat på studierne ved det nyoprettede naturvidenskabelige fakultet, var forbindelserne med hjemmet afbrudt, og han modtog ikke som før penge eller breve fra Estland. Han kunne ikke længere betale den ret dyre pension hos Hermann Johansen, som han forøvrigt heller ikke forligtes særlig godt med, og flyttede til et værelse, hvor der boede 5 andre studenter; til livets opretholdelse tjente han ved lektiehjælp, garderobebepasning og træfældning.

Da foråret 1918 nærmede sig, fik han udlængsel. Han solgte, hvad han havde med hjemmefra af europæisk tøj, som han kaldte »europæisk stads«, og tog til Altai-bjergene sammen med en medicinsk student Boris, der blev landsbysekretær, mens Johansen snedkererede for befolkningen, passede heste og tog sig af yakokser, der blev drevet ind fra Mongoliet; samtidig samlede han fugle. Men katastrofen nærmede sig. Den »hvide« hær var trængt mod øst af den »røde«, og en del af den nåede Altai-bjergene. Selvfølgelig florerede en del stikkeri mellem personlige fjender; men Boris åbnede behændigt brevene, og Hans advarede ofrene. Til sidst måtte de selvfølgelig flygte over hals og hoved, og de sluttede sig til »røde« partisaner i bjergene, hvor de opholdt sig i et års tid. Herefter blev Hans Johansen landsbylærer og bogholder et sted i steppen nord for Altai, og under en tur i skovene deromkring stødte han tilfældigt på en geografisk-naturvidenskabelig ekspedition fra Moskva, der manglede en zoolog, og som han sluttede sig til.

Hans næste opgave var at bestyre den naturvidenskabelige afdeling i et nyoprettet folkemuseum i Bijsk ved Obs øverste løb. Her fik han en dag besøg af en elegant europæisk klædt herre, der præsenterede sig som regeringsrepræsentant for Danmark. Efter et betydeligt efterforskningsarbejde havde han opsporet Hans Johansen, som han bragte hilsener fra Estland; faderen var sent i 1918 blevet dansk generalkonsul i den nye stat. Den danske udsending undrede sig over, at Hans Johansen ikke kunne dansk, og at han afviste et tilbud om at blive hjulpet ud af Rusland. I efteråret 1920 kom der imidlertid en befaling fra Sovjetmyndighederne om, at han skulle rejse tilbage til Tomsk og afslutte sine studier på statsbekostning. Efter en streng vinter med meget knappe rationer kom et dekret om, at udenlandske statsborgere kunne rejse hjem til deres eget land for offentlig regning, og Hans Johansen, der efterhånden længtes efter at se sin familie, meldte sig straks. Turen fra Tomsk til Moskva tog en måned, og det varede endnu en måned, inden han kunne komme videre; han var indkvarteret i en gammel lagerbygning sammen med en del polske og litauiske jøder og fik en elendig kost. Omsider var papirerne i orden, og 3 dage senere kom han fuldstændig udhungret til Petrograd, som Leningrad hed 1914-1924. Her blev han vel modtaget hos slægtninge af en ornithologven i Tomsk, VITALIJ BIANCHI, og han fik noget at spise. Efter nogle dages karantæne slap han over grænsen til Estland og ankom til barndomshjemmet i Tallinn, uanmeldt efter 5 års fravær. Faderen havde mistet alt under krigen og revolutionen; men han var ved at skabe sig en eksistens i forretningslivet, og man sultede ikke i Estland. Alligevel længtes Hans Johansen tilbage til Sibirien; men sommeren gik, og om efteråret lod faderen ham rejse til München for at tage doktorgraden. Familiens økonomi var ikke, hvad den havde været; men Tyskland var billig for udlændinge på den tid, og man vidste, at sønnen var i stand til at leve for meget små midler. Han gennemførte studierne ret hurtigt, da han havde klaret de fleste grundfag i Tomsk. Zoologien lod han imidlertid ligge, fordi han kedede sig hos gamle prof. RICHARD HERTWIG, og gik over til geografien. Her blev han elev af prof. VON DRYGALSKI og fik et særdeles godt grundlag for sit senere zoogeografiske virke. Han afsluttede studiet med en dissertation om Baikalsøen, hvor han i forordet takker »der Direktion des »Carlsbergfonds« in Kopenhagen für eine Unterstützung zur Drucklegung«. Andre danske indslag findes næppe i afhandlingen; men hans venner her i landet kan stadig glæde sig over den givne støtte til denne reelt russisk-tyske forsker, der ikke lagde skjul på, at han håbede på en fremtid i Sibirien, men som stædigt holdt fast ved sit danske pas.

1925 vendte han tilbage til Estland. Efter en

tids ophold her tog han til Leningrad og derfra videre til Tomsk, hvor han blev assistent hos Hermann Johansen. To år senere blev han udnævnt til docent i zoologi. I tiden maj-august 1926 foretog han sammen med to studenter en ekspedition til Ussurilandet. Det ornithologiske udbytte var meget vellykket; men de store Sibiriske Tigre, som de var advaret imod, så de kun spor efter. 1927 fik Johansen en god bevilling til fiskeriundersøgelser i Ob, neden for Tom-flodens udløb. Han havde en båd og to ichthyologer, som han satte til at passe fiskene, mens han selv samlede fugle. Den påfølgende vinter var han på en studierejse til Leningrad. I Tomsk havde han imidlertid nogle personlige problemer af forskellig art, som han gerne ville bort fra, og da han i foråret 1928 modtog en opfordring fra Vladivostok til at overtage en pelsdyrkonsulentpost på Kommandørerne 500 km øst for Kamtchatka, slog han til. Opholdet her varede i godt tre år. Den vigtigste opgave var undersøgelser over Polarrævenes biologi og snyltere; men han fik også studeret og beskrevet fuglefaunaen. Han boede på Beringøen, den største af Kommandørerne, hvor VITUS BERING døde 1741, og han har med stolthed berettet, hvordan han fik givet hin berømte Horsens-borgers grav en højst til-

trængt istandsættelse og fik rejst et nyt kors på den.

I efteråret 1930 kom der telegram fra Tomsk om, at Hermann Johansen var død, og at Hans Johansen var udset til hans efterfølger. Det blev imidlertid først muligt at komme væk fra de vanskeligt tilgængelige Kommandørerne i august 1931; men i Tomsk var man indstillet på at vente. Omsider nåede Johansen frem til Petropavlovsk på Kamtchatka, hvor han af sin styrelse foruden ros og et betydeligt gratiale fik stof til et fint sæt tøj. På Kommandørerne var det ikke nødvendigt at pynte sig, og Johansen havde kun det arbejdstøj, han stillede i, formentlig en »russerbluse«; det mente man var for ringe for den nybagte professor i Tomsk.

Overgangen fra det frie liv mellem Polarræve og Søbjørne og havfugle m.v. til universitetsarbejdet var brat. I begyndelsen arbejdede Johansen næsten i døgndrift med undervisning og administration, der også omfattede ledelse af det zoologiske museum; men det gik. Han var helt bundet til Tomsk i de første 3 år. På den tid af året, han havde mest brug for at komme ud, var han optaget af eksamensarbejdet; men han fik trænet en lille gruppe fugleinteresserede studenter, som han sendte

HANS JOHANSEN som ung professor i Tomsk, ca. 1933

ud i taigaen. 1934 og 1937 gennemførte han et par kortere ekspeditioner, og i ferierne var han undertiden i Leningrad for at bearbejde indsamlet materiale. 1937 overvejede han at flytte dertil, da en stilling under Akademija Nauk SSSR syntes at ligge inden for mulighedernes grænser. Han havde store fremtidsplaner og tilsyneladende mulighed for at få dem gennemført.

Det gik anderledes! I efteråret 1937 fik han ordre fra kommissariatet for indenlandske anliggender til at være ude af Sovjetunionen i løbet af 10 dage. Selv om han vidste, at de sovjetiske myndigheder havde udvist en del udenlandske statsborgere, mente han ikke, at han kunne blive ramt af disse bestemmelser, da han følte sig særdeles vel anskrevet på sin post. Dybt rystet og fortvivlet opsøgte han universitetets rektor, der protesterede i et iltelegram til Moskva; det gik der 2 dage med, og der var intet at stille op. På endnu 2 dage fik han ved trofaste kollegers og studenters hjælp pakket sine sager sammen; men der var tidsnød, for rejsen fra Tomsk til grænsen ville beslaglægge 5 af de 6 resterende dage. Hans store fuglesamling blev efterladt under ornithologers opsyn i Leningrad, og selv nåede han over grænsen til Estland i den sidste time, før fristen udløb. Han boede en tid i Tallinn, hvor han havde sin moder og to brødre, og tjente til livets ophold ved foredragsrejser til bl.a. Helsingfors, Königsberg og Riga. Sidstnævnte sted accepterede han 1938 et tilbud om et professorat ved Herderinstituttet, det tyske universitet; men han befandt sig ikke særlig vel her. De tysksprogede baltere sendte deres studerende børn til Tyskland, hvis de kunne, og de hjemlige lærerkræfter forekom ham sløjere ved det tyske end ved det lettiske universitet; men her havde han ingen mulighed, da han ikke kunne lettisk.

Da tyskerne og russerne under venskabs maske havde nedkæmpet Polen i efteråret 1939, og russerne rykkede ind i randstaterne, rejste Hans Johansen til Tallinn for at bistå moderen, der havde opretholdt det gamle hjem efter ægtefællens død 1929. Nu ville hun hjem til Danmark, hvor den ældste af hendes døtre boede. Den yngste af hendes sønner, der var stadsarkivar i Tallinn, havde opgivet sit danske statsborgerskab og var med sin familie bragt til Tyskland. Talrige hjem blev opløst i de dage, og møblerne blev solgt for lave priser; men Hans Johansen kunne glæde sig over, at de gamle og møblædte fugle, som han havde stoppet ud i sin ungdom, og som stadig var prydstand i hjemmet, gik som varmt brød og blev betalt ret godt. Moderen kom af sted med det sidste skib til Stockholm, med en lille kuffert, en rygsæk og 50 kroner, men med bevidstheden om, at hendes datter ventede hende i København. På kajen stod Hans Johansen og hans ældre broder, der også havde bevaret sit danske statsborgerskab og ønskede

at blive; han blev imidlertid deporteret og døde senere i en fangelejr i nærheden af den kinesiske grænse.

Herderinstituttet blev evakueret til Tyskland, halvdelen til Königsberg, og her blev Johansen knyttet til det nyoprettede Institut für Ostforschung. Han havde kontrakt på 4 år, og så havde han, som han selv senere har udtrykt, været »så naiv at tro, at Hitlers venskabspagt med Rusland var alvorligt ment«. Han fik noget andet at se. I smug gjorde han et og andet for russiske krigsfanger og slavearbejdere, hvoraf flere blev hjulpet til flugt. I længden kunne dette ikke gå, og i løbet af 1943 søgte han kontakt med de københavnske zoologer. Han blev ikke en dag længere i Tyskland, end hans kontrakt bød ham, og i maj 1944 kom han hertil for at blive. Da den ornithologiske stilling på Zoologisk Museum var midlertidig ubemandet, var der intet beskæftigelsesproblem. Desuden fik han et vederlag som russisk konsulent ved museet. I den første tid i Danmark boede han hos sin søster og sin moder. Som før nævnt havde deres omgangssprog i Estland været tysk. Nu var det dansk, og Hans Johansen blev holdt til, så han forholdsvis hurtigt kom til at beherske sproget, dog med en kraftig baltisk accent, som han aldrig slap af med. Han kunne også allerede i begyndelsen af 1940'erne give en upåklagelig skriftlig fremstilling på dansk; men en sproglig analyse af hans afhandling om Sædgæs (Dansk orn. Foren. Tidsskr. 1945, 39: 106 ff.), som en af de danske venner, han hurtigt fik, havde påtaget sig at oversætte til engelsk, gav mistanke om, at han endnu tænkte på tysk eller russisk. På forespørgsel oplyste han, at det var tysk.

I den første tid, efter at Johansen var kommet til Danmark, kneb det ham at vænne sig til livsformen her. Det var imidlertid lykkedes ham at få overført nogle i Königsberg tjente penge til en dansk konto, og for dem købte han en lille ejendom i Nødebo, hvor han havde Gribskov uden for døren; indvendig blev huset monteret efter de bedste idealer fra Sibirien. Her kom han sig efter den urolige tid i Königsberg. Efter moderens død 1947 flyttede han og hans søster sammen i et hus, de købte i Holte, hvorfra det var lettere at komme til Zoologisk Museum end fra Nødebo. Han havde fået overdraget ringmærkningsundersøgelserne, som dog næppe har været den helt store morskab for ham; men så skete der noget, alle havde håbet på. Det gamle venskab med kollegerne i Sovjetunionen bestod, og en skønne dag i 1948 kom de ca. 5000 fugleskind m.v., som Johansen havde samlet, hovedsagelig i Sibirien, fra Akademija Nauk SSSR i Leningrad til museumsbygningen i Krystalgade. Vi var mange, der glædede os over at se ham med lykkelige øjne forevise sine objekter, som han havde samlet i de rige arbejdsår. Nu kunne han fortsætte med sit værk om den vestsibiriske fuglefauna.

1949 deltog han sammen med 2 norske or-

nithologer i en ekspedition til Spitzbergen, men fik en rygskaide og måtte opereres, da han kom hjem; han kom sig imidlertid og overvandt også følgerne af et svært biluheld. To gange var han i sin bil, som han havde indrettet til at sove i, i Lappland og ved den norske Ishavskyst.

Under planlægningen af den første al-sovjetiske ornithologkongres 20.-24. januar 1956 udsendtes indbydelser til forskellige lande. Rejsen til grænsen skulle de udenlandske deltagere selv sørge for; men i Sovjetunionen var alt betalt. Den danske deltager blev selvfølgelig Johansen, der simpelt hen forsvandt i mellemtimer eller efter møderne, hvad enten han gik sine egne veje eller blev bortført af venner eller tidligere studenter fra Tomsk. Han behøvede ingen tolk el. lign. som vejleder, og da en af de officielle personer, der havde til opgave at tage sig af gæsternes velfærd, blev urolig og klagede sin nød til generalsekretæren L.A. PORTENKO, skal denne have påtaget sig ansvaret for Johansens liv og lemmer. Efter en fornøjelig redegørelse for rejsens forløb i Dansk Ornithologisk Forening 20. marts 1956 sluttede mødelederen sin tak med et: »Du var vist uden sammenligning den udenlandske deltager, som var sværest at passe på«. Han protesterede ikke.

1960 var Johansen et halvt år i Nordamerika, dels i New York og dels i Kanada. Imidlertid var han foruden i Holte ved at slå rod på Læsø, som han havde besøgt første gang på en ringmærkningstur 1948. Her fik han lyst til at slå sig ned i sin alderdom, og 1952 købte han en faldefærdig hytte og 50 tdr land sandjord i Nordmarken. 1960 var hans areal blevet på ca. 400 tdr land, som han skænkede til Københavns Universitet, der til gengæld skaffede midler, så huset kunne bygges om og tjene som både bolig og feltlaboratorium. Senere udvidedes dette reservat med yderligere 200 tdr land.

Da Johansen i begyndelsen af 1960'erne var flyttet til Læsø, opgav han sit arbejde på Zoologisk Museum; men han havde ikke tabt rejselysten. Han ville søge efter arktiske vadefugle i tilsvarende biotoper på den sydlige halvkugle, og efter en fondsbevilling på 10.000 kr. og løfte om gratis skibsløjlighed startede han i efteråret 1963 med en bananbåd til Ecuador og fortsatte til Chile, hvor han opholdt sig en måneds tid i Santiago med omgivelser. På en tur, han var taget alene ud på, glemte han imidlertid, at han var 66 år og ikke 33. Han styrtede ned af en klippe og kom svært til skade med venstre arm og hånd, som han ikke kunne bruge i flere måneder; det var slut med indsamlinger og præparation for denne gang. Benene havde han også kvæstet; men de blev hurtigt kureret, og hans øjne fejlede intet, så han kunne fortsætte sine jagttagelser. Han fløj til Magellanstrædet og tog videre til Ildlandet, hvor han tilbragte en udbytterig måned, gan-

ske vist med et andet resultat, end han havde regnet med. Han havde ventet at finde området oversvømmet med arktiske vadefugle; han traf kun 3 arter, hvoraf dog 2 i store mængder.

1965 var Johansen igen i Sovjetunionen, denne gang til kongres i Alma-Ata i det sydøstlige Kazakhstan og mødte gamle venner og tidligere elever, der nu sad som professorer eller docenter ved forskellige universiteter.

Han befandt sig vel på Læsø, men havde alligevel konstant udlængsel. Efter faldet i Chile holdt han sig dog til mere eller mindre arrangerede flyrejser og kom til Østafrika og Syd-asien fra Ceylon til Hong-Kong; 1969 var han i Mexico og i 1972 i Leningrad. Efterhånden følte han sig imidlertid for gammel til at bo fast på Læsø, og han flyttede til Hjortekær.

Han er nu og da blevet spurgt om følelsesmæssige reaktioner under de forskellige omskiftelser, han har været ude for i sit liv; men hans svar har været, at han hverken var skuffet eller bitter. Han ville leve i den arbejdsglæde, som livets vindstød prellede af mod. Han var glad ved at være havnet i sine fædres land, som han ikke kendte, før han bosatte sig her, men som var blevet hans ny fædreland. Om han anså Estland eller Sibirien for sit gamle fædreland, får stå hen, sandsynligvis Sibirien; det er navnlig for sit virke her, han vil blive husket af ornithologer verden over. Han blev udnævnt til ridder af Dannebrog 1961. Hans Johansen sagde selv, at han ikke egnede sig for ægttestanden; ikke desto mindre var han gift tre gange, to gange i Sovjetunionen én gang i Danmark. Alle ægteskaber blev opløst, nr. 2 ved dekret fra Stalin, der annullerede ægteskaber mellem russiske kvinder og udlændinge. En datter i dette ægteskab har Johansen aldrig set; men ad omveje har han fået at vide, at hun er gift og har børn. Han døde hos sin datter af første ægteskab, som han i tide havde fået bragt til Estland, hvor hans moder tog sig af hende. Siden tog han hende med til Letland, hvor hun blev student fra et russisk gymnasium i Riga. Hun er nu dansk gift.

Hans Johansen begyndte at publicere, mens han studerede i München. Han var zoogeograf, ekspeditionsmand og samler. Han ville se og kende de terræner, hans fugle levede i, og han ville have studiemateriale i hånden og på bordet. Fuglefaunaen omkring Ob og Jennissei stod nok hans hjerte nærmest; men hans ornithologiske interesser gik hele den nordlige halvkugle rundt, med forskellige afstikkere mod syd, hvoraf en væsentlig til Ildlandet. Følgende arbejde foreligger fra hans hånd; de viser nogenlunde, hvad han beskæftigede sig med livet igennem. Af pladshensyn er der foretaget en vis emnegruppering, eventuelt med tillempede titler i »«, der også er brugt, hvor det drejer sig om titeloversættelser.

1922 – Zur geographischen Verbreitung einiger Vögel in Westsibirien. *Dryobates major alpestris* (Reichenbach) und einige Bemerkun-

gen zu *Dr. m. major* (L.) und *Dr. m. brevirostris* (Rchb.). Verh. orn. Ges. Bayern 15.

1922 – Frühjahrsbeobachtungen am Bodensee (medforff. W. GÖTZ & A. BERNHOFT-OSA). Mitt. Vogelwelt 21.

1923-1924 – »Russisk ornithologisk arbejde i de sidste år«. Verh. orn. Ges. Bayern 15, J. Orn. 72.

1925 – Der Baikalsee. Physiographischer und biogeographischer Überblick. (Diss.) Mitt. geogr. Ges. München 18.

1926-1927 – »Fremmed ornithologisk litteratur« (ref. på russisk af en række tyske og nogle finske afhandlinger). Uragus 1-3.

1927-1928 – »Ornithologiske resultater fra Ussurilandet«. Uragus 4 & 6, Orn. Monatsber. 35.

1934-1961 – »Kommandørøernes fugle«. Trud. tomsk. gos. Univ. 86. – »Pelsdyrlandet« (populær bog om Kommandørøerne, medforf. VITALIJ BIANCHI). – Polarræven på Kommandørøerne. Naturens Verden 34 (1950). – Revised list of the birds of the Commander Islands. Auk 78.

1935 – »Salairbjergenes ynglefugle«. Trud. biol. naučno-issl. Inst. Tomsk gos. Univ. 1.

1936 – »Geografisk oversigt over Vestsibirien«. (Ikke set, cf. Salm. Leks. Tss. 1945, 5: 175.)

1936 – »Sjaggerens geografiske variation«. Animadvers. syst. Mus. zool. Inst. biol. Univ. Tomsk 5.

1941-1948 – Vitus Bering og hans Ekspeditioner i Nordasien og til Nordamerika. Danmarksposten 22. (Hans Johansen's første arbejde på dansk.) – Året efter (1942) kom en udførligere fremstilling på tysk (ikke set). – Vitus Bering og hans Daad. Havet omkring Danmark, Sømandsdaad under Dannebrog (red. H.H. SEEDORF PEDERSEN) 2.

1942 – Die ornithophänologischen Beobachtungen F. Baron Hoyningen-Huene zu Lechts in Estland. Korresp. - bl. Naturf. Ver. Riga 64.

1943 – Zur Systematik nordpaläarktischer *Turdus viscivorus*. Aquila 50.

1943-1961 – Die Vogelfauna Westsibiriens. (Hans Johansen's hovedværk). J. Orn. 91 - 102.

1945-1961 – Om Racer af Sædgaas. Dansk orn. Foren. Tidsskr. 39. – Overgangsformer ... S.st.43. – »Vinterkvarterer i Ungarn«. Aquila 67-68.

1946 – Mejsedompappen, en sibirisk Karakterfugl. Dyr Natur Museum »5«.

1946-1949 – De Gule Vipstjerters Systematik og Udbredelse. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 40. – En aberrant ... S.st. 43.

1946-1963 – Talrige referater og anmeldelser af russisk litteratur. S.st. 40-57.

1946-1964 – »Resultater af Zoologisk Museums ringmærkninger 1945-1964« (dels i samarb. m. W. JØRGENSEN). Vidensk. Medd. dansk naturh. Foren. 109 - 127, Dansk orn. Foren. Tidsskr. 53.

1947 – Gransangerens geografiske Variation. Dansk orn. Foren. Tidsskr. 41.

1949 – Langtået Dværgryle og dens æg. S.st. 43.

1951-1963 – »Ornithologiske undersøgelser på Strødamreservatet« (samarb. m. BØRGE NIELSEN). S.st. 45 & 57.

1952 – Ornithology in Russia. Ibis 94.

1954-1962 – »Bestanden af Stork i Danmark 1852-1860« (medforf. ANNE BJERRING). Dansk orn. Foren. Tidsskr. 49 & 56. – »Störche«. Vogelwarte 17.

1955 – Die Jenissei-Faunenscheide. Zool. Jb. (Syst.) 83. – Acta 11. Congr. int. orn. Basel 1954.

1956-1960 – Revision und Entstehung der arktischen Vogelfauna. Acta arctica 8-9. – Proc. 12. int. orn. Congr. Helsingfors 1958.

1957 – Rassen og Populationen des Auerhuhns (*Tetrao urogallus*). Viltrevy (Sth.) 1.

1961 – Die Superspecies *Larus canus*. Vogelwarte 21.

1963 – Zoogeographic aspects of the birds of the Subarctic. Proc. 13. int. orn. Congr. Ithaca 1962.

1963-1968 – Foreløbig liste over fuglene på Læsø. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 57. – Vogeluntersuchungen und Schutzbestrebungen auf der Insel Laesoe, Dänemark. Festschr. 25 jähr. Best. nordrhein-westf. Vogelschutz-warte (1964) 1. – (Redaktion af og bidrag til) Kattegatøen Læsø, naturen og mennesket. Byrum.

1966 – IV sovjetiske ornitholog-konference i Alma-Ata. Dansk orn. Foren. Tidsskr. 60. (Ref. af I: cf. S.st. 55, 1961).

1966 – Die Vögel des Feuerlandes (Tierra del Fuego). Vidensk. Medd. dansk naturh. Foren. 129.

1969 – Nordamerikanische Zugvögel in der Südhälfte Südamerikas. Bonner zool. Beitr. 20.